

Бурковська А. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
e-mail:-----

Кушнарьова А. А.,
магістр,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна,
e-mail: anna.kushnareva95@gmail.com

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості та склад фінансових результатів, досліджено сучасний стан розвитку банківської системи. Здійснено аналіз основних статей доходів та витрат банківських установ України. Проаналізовано у динаміці зміну отриманих фінансових результатів банківської системи. Визначено найбільш прибуткові та збиткові банківські установи. Зазначено необхідність забезпечення прибуткової діяльності та підвищення рентабельності банківської системи України.

Ключові слова: фінансовий результат; доходи; витрати; прибуток; збиток; рентабельність; банківська установа.

Постановка проблеми. Основною метою діяльності банківської установи є передусім отримання позитивного значення фінансового результату, а саме максимального прибутку за умови її стабільного становища і тривалого функціонування на ринку. Ця необхідність зумовлена значенням прибутку не тільки для окремої банківської установи, а й для всіх учасників економічного процесу. Прибуткова діяльність банківської системи є запорукою незалежності, стабільності та забезпеченості усієї країни.

Для функціонування банківської системи в Україні розроблено нормативну базу, впроваджено принципи діяльності банківських установ, методи та інструменти грошово-кредитної політики тощо. Проте швидкий та непередбачуваний розвиток економічних процесів ставить перед банківською системою щоразу більше загроз та завдань, що потребують вирішення. Тому для визначення стану діяльності банківської системи необхідним є проведення аналізу показників її фінансових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості аналізу фінансових результатів банківських установ висвітлюються в працях таких науковців як: А. М. Герасимович, О. А. Зінченко [3], Н. Г. Маслак, Г. Т. Карчева [4], В. М. Климова [5], Ю. Л. Макаренко [6], С. В. Остах [7] та ін.

Виділення раніше невирішених частин загальної проблеми. Питанням формування та аналізу фінансових результатів банківських установ приділена значна увага багатьох вчених, але проблема підвищення стабільності та ефективності їх функціонування в сучасних умовах розглянута частково і потребує подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз фінансових результатів банківських установ задля визначення результативності та ефективності діяльності банківської системи України, її функціонування в ринковій економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий результат банківської установи являє собою прибуток (збиток) як абсолютний показник та рентабельність (ефективність) як відносний показник. Прибуток (збиток) визначають як різницю між доходами та витратами банківської установи, а рентабельність (ефективність) як відношення прибутку до понесених витрат або наявних ресурсів [3].

Доходи банківської установи – це загальна сума грошових коштів, що надходять до банківської установи в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банківської установи мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет та поліпшує її конкурентну позицію на ринку. Витрати трактуються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками). Вихідними даними для аналізу структури доходів і витрат окремих банківських установ і банківської системи в цілому є структура фінансового результату банківської установи, яка публікується щоквартально на офіційному сайті Національного банку України [6].

Для комерційних банків забезпечення прибутковості – це першочергове завдання, яке ставить перед собою вище керівництво. Поняття дохідності комерційного банку відображає позитивний сукупний результат діяльності банківської установи в усіх сферах її господарсько-фінансової та комерційної діяль-

ності. Розмір прибутку банківської установи залежить від її доходу, який у свою чергу залежить насамперед від обсягу кредитних вкладень та інвестицій, розміру відсоткової ставки за наданими кредитами та розміру і структури активів банківської установи [11].

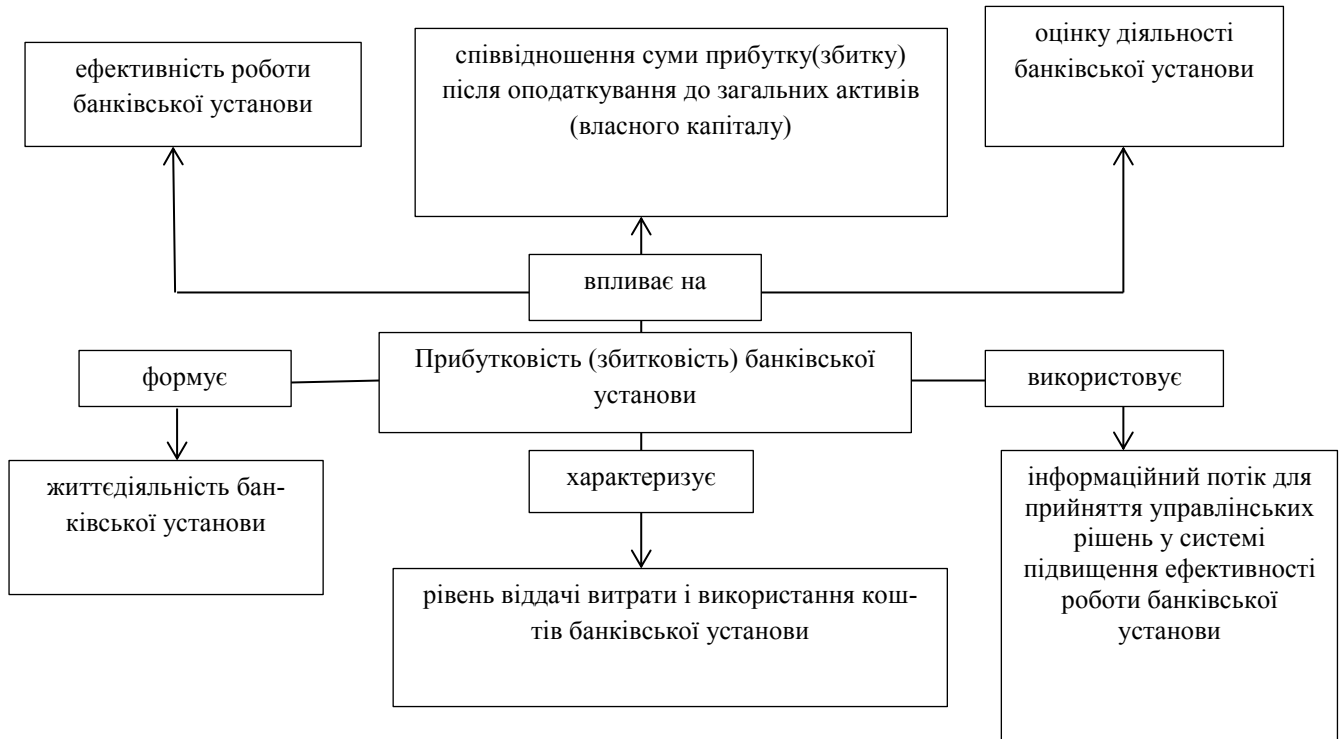

Рис. 1. Модель терміну «прибутковість (збитковість)» банківської установи

Джерело: побудовано автором на основі даних [5].

Результати аналізу фінансових результатів цікавлять велике коло користувачів, серед яких можна виділити наступні:

- власники банківської установи, яких турбує розмір оптимального прибутку на вкладений ними капітал;
- керівництво банківської установи, яке цікавиться рівнем ефективності прийнятих управлінських рішень та розробленої політики діяльності відповідно до обставин функціонування, а також ставить за мету виявлення резервів підвищення ефективності діяльності банківської установи;
- в розмірах фінансових результатів зацікавлена держава, оскільки вони є джерелом наповнення бюджетів різних рівнів через податкові інструменти;
- акціонери, інтерес яких полягає в розмірі дивідендів, які залежать від отриманих фінансових результатів;
- працівнику банківської установи, для яких отримані фінансові результати виступають джерелом матеріальних заохочень у вигляді премій. По-шосте, клієнти банківської установи: з позицій вкладників позитивний фінансовий результат, збільшуючи резерви, є показником надійності та гарантованості повернення вкладених грошових коштів; з позицій позичальників – отримання прибутку збільшує власний капі-

тал та активи банківської установи, що підвищує її спроможність щодо видачі кредитів [3].

Фінансовий результат банківської установи є критерієм ефективності фінансової діяльності та характеризує стійкість кредитної установи. За своєю структурою доходи, витрати і прибуток банківської установи відповідають напрямкам її діяльності. Для банківської установи важливо знати не лише загальний результат діяльності за конкретний період, а й володіти інформацією про джерела даного результату. Фінансовий стан банківської установи характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами і витратами, чистий прибуток – після сплати податку. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банківської установи, здійснюється комплексний аналіз її доходів і витрат.

В основному вся діяльність банківської установи це нагромадження коштів у формі капіталу та вкладів і заміна цих грошей на активи, з метою досягнення максимального прибутку, який необхідно узгодити з безпекою коштів депозитаріїв і потребою ліквідності для покриття зобов'язань при вилученні вкладів [7].

Основні показники результатів діяльності банківської системи України, 2014–2016 рр., млн грн

Показники	2014р.		2015р.		2016р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
ДОХОДИ	210 201	100,0	199 193	100,0	190 691	100,0
процентні доходи	151 257	72,0	135 145	67,8	135 807	71,2
комісійні доходи	28 276	13,4	28 414	14,3	31 362	16,4
результат від торговельних операцій	15 511	7,4	21 490	10,8	8 243	4,3
інші операційні доходи	10 093	4,8	9 567	4,8	9 605	5,0
інші доходи	2 165	1,0	2 729	1,4	3 946	2,1
повернення списаних активів	2 899	1,4	1 848	0,9	1 728	0,9
ВИТРАТИ	263 167	100,0	265 793	100,0	350 078	100,0
процентні витрати	97 171	36,9	96 079	36,1	91 638	26,2
комісійні витрати	4 889	1,9	5 846	2,2	7 182	2,1
інші операційні витрати	15 579	5,9	12 991	4,9	10 920	3,1
загальні адміністративні витрати	44 614	17,0	36 742	13,8	39 356	11,2
відрахування в резерви	103 297	39,3	114 541	43,1	198 310	56,6
податок на прибуток	-2 383	-1,0	-406	-0,1	-418	-0,1
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	-52 966	x	-66 600	x	-159 388	x

Джерело: побудовано автором на основі даних [9].

Аналізуючи основні показники результатів діяльності банківської системи України (БСУ) можна відмітити, що за підсумком 2016 року доходи банківських установ України, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, знизилися на 4,3 % і становили 190 691 млн грн, в той час, як витрати зросли на 31,7 % – до 350 078 млн грн. Фінансовий результат діяльності БСУ за підсумком 2016 року був від'ємним та склав -159 388 млн грн (-66 600 млн грн за 2015 р.).

Зменшення доходів протягом 2016 року порівняно з відповідним періодом минулого року пов'язане в першу чергу з отриманням збитків від торговельних операцій (за рахунок збитків від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами) та скороченням процентних доходів, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року скоротився на 62 % та станом на 01.01.2017 р. відповідав 8,24 млрд грн.

За підсумком 2016 року значно збільшились обсяги відрахувань у резерви, сума яких станом на 01.01.2017 р. склала 198 310 млн грн (за підсумком 2015 р. – 114 541 млн грн).

Зазначимо, що обсяг збитків БСУ за 2016 року значно перевищив аналогічний показник 2015 року, переважно внаслідок вагомого зростання сум відрахування в резерви протягом IV кв. 2016 року (до 198 310 млн грн станом на 01.01.2017 р.), зумовленого виконанням плану врегулювання діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» в межах процесу націоналізації установи [1].

Динаміка фінансових результатів банківських установ в період з 2010–2016 роки представлена на рисунку 2.

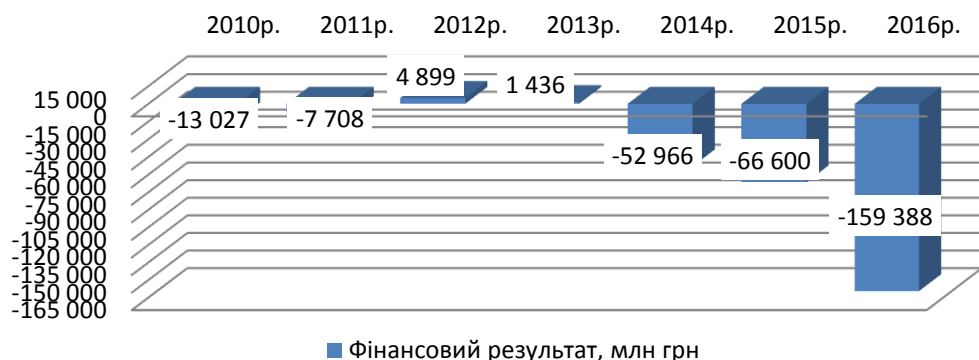

Рис. 2. Динаміка фінансових результатів діяльності банківських установ України, 2010–2016рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [9].

Встановлено, що в період 2010–2011 рр. діяльність банківських установ була збитковою, що передусім пов'язано з економічною кризою 2008–2009 рр. Лише починаючи з 2011р. спостерігається позитивне значення фінансових результатів, що становить 4 899 млн грн. Проте під тиском макроекономічних та політичних шоків, військового конфлікту наявні проблеми в банківській системі вилились у системну банківську кризу 2014–2016 років. Рефінансування банківських установ, як одного із антикризових інструментів на початкових етапах, не дало очікуваного результату щодо вгамування паніки. Адміністративні

заходи вжиті дещо із запізненням, що призвело до значної втрати валютних резервів. З іншої сторони, непродуманість наслідків окремих заходів мала негативний вплив як на бізнес, так і на імідж банківських установ, і підірвали довіру населення до банківської системи. Так, за період 2014–2016 років визнано неплатоспроможними 90 банківські установи, активи яких до кризи становили близько третини активів усієї банківської системи. Це призвело до немалих фінансових втрат держави, бізнесу, населення про що свідчать офіційні оцінки Національного банку [10].

Таблиця 2

Основні показники прибутковості банківської системи України, %

Показники	2014р.	2015р.	2016р.
Чиста процентна маржа	4,23	2,97	3,52
ROA	-4,07	-5,46	-2,48
ROE	-30,46	-51,91	-26,56

Джерело: побудовано на основі даних [1].

Підводячи підсумки проведених розрахунків можна сказати, що чиста процентна маржа у звітному періоді в порівнянні з 2015 роком збільшилася на 0,55 %, що свідчить про здатність банківських установ утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи.

Коефіцієнт рентабельності активів (ROA) відображає внутрішню політику банківських установ, професіоналізм менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. Протягом усього аналізованого періоду даний показник має від'ємне значення і свідчить про неефективність використання банківськими установами своїх наявних ресурсів, що у свою чергу призводить до негативної тенденції фінансового результату діяльності. Однак можемо побачити, що значення даного показника у 2016 році зменшилося на 2,98 %, що свідчить про подальшу позитивну тенденцію.

Коефіцієнт рентабельності капіталу (ROE) показує, що протягом 2014–2016 рр. банківська система має чистий збиток своєї діяльності, що свідчить про її нестабільність та неспроможність раціонально розпоряджатися своїми коштами. А саме: на 1 грн капіталу банківських установ припадає у звітному році майже 27 коп. збитку.

Отже, забезпечення прибуткової діяльності та підвищення рентабельності активів і капіталу залишається необхідною умовою стабільного функціонування та розвитку банківської системи України. Дбаючи про прибутковість у подальшому, усі вітчизняні комерційні банки повинні більше уваги приділяти зростанню доходів від неризикових операцій та зниженню рівня банківських витрат. Прибуток комерційних банків потрібно нарощувати передусім за рахунок зниження витрат на утримання персоналу, процентних витрат за коштами, отриманими від інших банків-

ських установ, зменшення частини неприбуткових активів [4].

У 2017 році фінансові результати банківських установ покращилися, а кількість збиткових банківських установ продовжила зменшуватися. Так, за п'ять місяців поточного року банківські установи отримали чистий прибуток у розмірі 6,9 млрд грн (рисунк 3).

Такому поліпшенню сприяло, зокрема, суттєве скорочення відрахувань до резервів – у 1,8 раза порівняно з відповідним періодом 2016 року. Найбільшу частку в доходах банківської системи протягом 2015 – січня – травня 2017 років займали процентні доходи (становили більше 60 % від загального обсягу доходів) та комісійні (більше 14 %). Це свідчить про певну сталість структури доходів банківської системи. Водночас у процентних доходах зростає частка коштів, отриманих за цінними паперами, зокрема державними, та депозитними сертифікатами Національного банку, тоді як процентні надходження від кредитування скорочуються. Це свідчить про зміну характеру функціонування банківської системи України, а саме перехід від виконання банківським сектором своїх традиційних функцій, пов'язаних із забезпеченням перерозподілу коштів між вкладниками та кредиторами, до концентрації своєї діяльності на обслуговуванні фінансових потоків державного бюджету.

Що стосується структури витрат, то упродовж 2015 – січня – травня 2017 років найбільшу питому вагу в загальному обсязі витрат займали процентні витрати, загальні адміністративні витрати, а також відрахування в резерви. За підсумками п'яти місяців поточного року частка останніх становила майже 16 %, тоді як за результатами 2016 та 2015 років 57 % та 43 % відповідно [10].

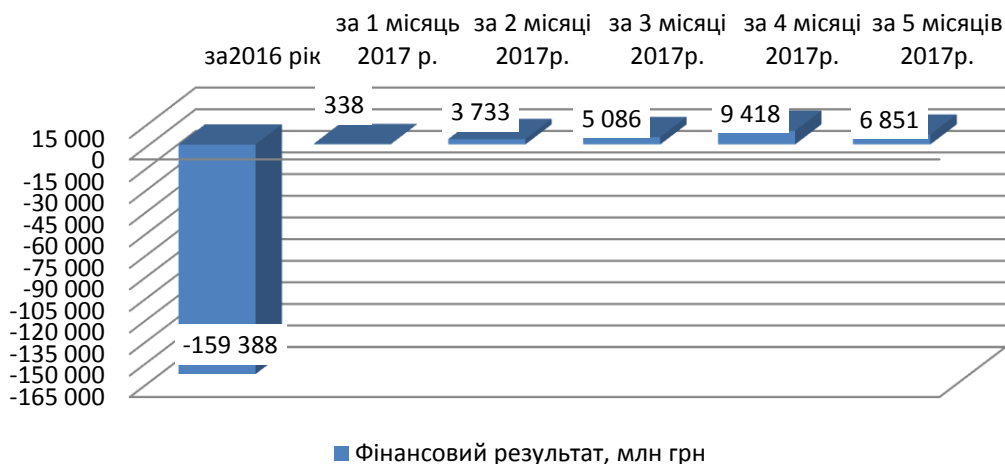

Рис. 3 Динаміка фінансових результатів діяльності банківських установ України, 2016р. – 5 місяців 2017р., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [9].

На основі даних рисунка 3 можна помітити стрибкоподібні коливання значень фінансових результатів банківських установ України. Однак, у порівнянні з 2016 роком спостерігається покращення фінансового стану банківської системи у вигляді прибутку, так, за 5 місяців 2017 року це значення становить 6 851 млн грн.

Доцільним є представлення частки найбільш прибуткових (табл. 3) та збиткових (табл. 4) банківських установ в Україні.

Як видно з таблиці найприбутковішими банківськими установами стали Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, Сітібанк, ПУМБ і Креді Агріколь банк.

Таблиця 3

Топ-10 найбільш прибуткових банківських установ України, тис. грн (станом на 01.07.2017 р.)

№	Банківська установа	Прибуток до оподаткування	Прибуток після оподаткування
1.	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	3 330 253	2 737 849
2.	АТ «Укрексімбанк»	792 798	736 194
3.	ПАТ «СІТІБАНК»	704 738	598 313
4.	ПАТ «ПУМБ»	723 132	592 968
5.	ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	690 991	570 626
6.	АТ «УкрСиббанк»	682 963	566 683
7.	АТ «ОТП БАНК»	420 081	344 898
8.	АТ «ОЩАДБАНК»	306 063	306 044
9.	ПАТ «КРЕДОБАНК»	250 628	205 119
10.	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	221 762	178 373

Джерело: побудовано автором на основі даних [8].

Можна зазначити, що, в умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності – це необхідні чинники існування будь-якого суб'єкта господарювання.

Таблиця 4

Топ-10 найбільш збиткових банківських установ України, тис. грн (станом на 01.07.2017 р.)

№	Банківська установа	Збиток до оподаткування	Збиток після оподаткування
1.	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	-2 888 709	-2 908 013
2.	ПАТ «ВТБ БАНК»	-1 160 030	-1 160 030
3.	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	-375 934	-375 934
4.	АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»	-324 347	-325 056
5.	ПАТ «БАНК ФОРВАРД»	-185 337	-185 337
6.	АТ «Місто Банк»	-136 672	-136 672
7.	АТ «БМ БАНК»	-59 250	-109 250
8.	ПАТ КБ «ПРАВЕКС-БАНК»	-31 234	-31 488
9.	ПАТ «РВС БАНК»	-17 534	-17 534
10.	ПАТ «БТА Банк»	-8 003	-8 003

Джерело: побудовано автором на основі даних [8].

Найбільший збиток з діючих банківських установ в Україні припадає на Приватбанк, ВТБ Банк, Укрсоцбанк, Кліринговий Дім і Банк Форвард.

Провівши аналіз рейтингу прибуткових та збиткових банківських установ можна наголосити на тому, що в Україні ведеться пошук та проводяться дослідження щодо вирішення проблемних питань, пов'язаних з банкрутством вітчизняних банківських установ, вирішенням яких є необхідність розроблення заходів для зменшення негативних наслідків фінансової кризи у вітчизняній банківській системі, відновлення ефективної роботи банківських установ. Головними цілями ефективної роботи з проблемними банківськими установами є: підтримання безперервної роботи платіжної системи та системи розрахунків; запобігання впливу проблем в одній банківській установі на діяльність інших банківських установ та їх перетворення в проблеми для стабільності всієї сис-

теми («ефекту доміно»); підтримання довіри населення та учасників ринку до фінансового сектору [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, провівши аналіз фінансових результатів банківської системи України, встановлено нестабільний стан її функціонування, криза минулих років призвела до збиткової діяльності багато банківських установ. Причиною цьому недосконалість економічної системи країни і загальнодержавних фінансів. Тому головним завданням є відновлення стабільності банківської діяльності в Україні, насамперед через застосування антикризових заходів та інструментів державного регулювання. Кожна банківська установа в Україні повинна бути надійною, конкурентоспроможною та мати можливість подальшого розвитку своєї діяльності, забезпечуючи при цьому інтереси усі сторін, що беруть участь у процесі її функціонування.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд банківської системи України [Електронний ресурс] / Національне рейтингове агентство «Рюрік» // – К. : Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
2. Ганзюк С. М. Особливості функціонування проблемних банків в Україні / С. М. Ганзюк, А. В. Лінькова // Молодий вчений. – 2016. – № 8. – С. 11–14.
3. Зінченко О. А. Удосконалення підходів до визначення фінансових результатів комерційного банку та методики їх аналізу / О. А. Зінченко, Ю. Б. Кашубіна, Ю. О. Некряч // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1(1). – С. 280–283.
4. Карчева Г. Т. Оцінка ефективності розвитку банківської системи України та шляхи її підвищення / Г. Т. Карчева, О. О. Затварська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2004. – Т. 9. – С. 34–39.
5. Климова В. М. Шляхи підвищення прибутковості банків у кризових умовах / В. М. Климова, І. Є. Семенча // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія «Економіка». – Вип. 5/1, 2011. – С. 57–62.
6. Макаренко Ю. П. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України / Ю. П. Макаренко, К. С. Мороховець // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 10. – С. 15–19.
7. Осташ С. В. Оцінка фінансових результатів діяльності банку та деякі аспекти його прибутковості / С. В. Осташ // Науковий вісник Ужгородського університету : збірник наукових праць / ред. кол.: В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, Н. М. Гапак та ін. – Ужгород : УжНУ, 2013. – Вип. 3(40). – С. 230–237. – Бібліогр.: с. 237 (5 назв).
8. Офіційний сайт Журналу «Insurance TOP» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / НБУ – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
10. Рішення Ради Національного банку України від 04 липня 2017 року № 29-рл – [Електронний ресурс] / Національний банк України // – К. : Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51452711>.
11. Сарахман О. Аналіз фінансових результатів банків України у посткризовий період / О. Сарахман, О. Скаско // Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер : Економіка АПК. – 2013. – № 20(1). – С. 212–218.

А. В. Бурковская,

А. А. Кушнарёва,

Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

АНАЛИЗ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены особенности и состав финансовых результатов, исследовано современное состояние развития банковской системы. Осуществлен анализ основных статей доходов и расходов банковских учреждений Украины. Проанализированы в динамике изменения полученных финансовых результатов банковской системы. Определены наиболее прибыльные и убыточные банковские учреждения. Указано необходимость обеспечения прибыльной деятельности и повышение рентабельности банковской системы Украины.

Ключевые слова: финансовый результат; доходы; расходы; прибыль; убыток; рентабельность; банковское учреждение.

*A. V. Burkovska,
A. A. Kushnarova,*

Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS OF THE ACTIVITIES OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

In the article the features and composition of financial results are considered, the current state of development of the banking system is researched. The analysis of the main articles of income and expenses of banking institutions of Ukraine is carried out. The dynamics of changes in the financial results of the banking system has been analyzed. The most profitable and unprofitable banking institutions are identified. The necessity of ensuring profitability and increase of profitability of the banking system of Ukraine is noted.

Key words: financial result; income; expenses; profit; loss; profitability; banking institution.

Рецензенти: *Яненко І. Г.*, д-р екон. наук, доцент;
Ханжин В. В., доктор філософії в економіці.

© Бурковська А. В., Кушнарєва А. А., 2017

Дата надходження статті до редколегії 4.09.2017